

Τριώδιον Κατανυκτικόν

Ένα Πνευματικό Ταξίδι
πρὸς τὸ **Τέλος** τοῦ **παλαιοῦ**
καὶ τὴν **Ἀρχή** τοῦ **Νέου**

■ Τὸ ταξίδι τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς (α')

Ἡ ἀρχή: Ὁ Μέγας Κανὼν*

Εἶναι σημαντικό, τὸ ὅτι γυρίζουμε τώρα στὴν ἰδέα καὶ στὸ βίωμα ὅτι ἡ Μεγάλη Σαρακοστὴ εἶναι ἓνα πνευματικὸ ταξίδι ποῦ ἔχει σκοπὸ νὰ μᾶς μεταφέρει ἀπὸ μιὰ πνευματικὴ κατάσταση σὲ μιὰ ἄλλη.

Ὅπως ἤδη ἔχουμε πεῖ, ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν Χριστιανῶν σήμερα ἀγνοεῖ αὐτὸν τὸν σκοπὸ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς καὶ τὴν βλέπουν μόνον ὡς μιὰ περίοδο, στὴν διάρκεια τῆς ὁποίας «πρέπει» νὰ ἐκπληρώσουν τὶς θρησκευτικὲς τοὺς ὑποχρεώσεις – δηλαδὴ τὴν «μιὰ φορὰ τὸ χρόνο» Θεία Μετάληψη – καὶ νὰ συμμορφωθοῦν μὲ τοὺς περιορισμοὺς τῆς νηστείας, ὥσπου νὰ τὶς ἀντικαταστήσουν μὲ τὴν γενικὴ κατάλυση τῆς πασχαλινῆς περιόδου.

Καὶ ἐπειδὴ ὄχι μόνον οἱ λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἱερεῖς ἔχουν ὑιοθετήσῃ αὐτὴ τὴν ἀπλὴ καὶ τυπικὴ ἀντίληψη τῆς Σαρακοστῆς, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἀληθινὸ πνεῦμά της ἔχει ἐντελῶς χαθεῖ ἀπὸ τὴν ζωὴ μας.

Ἡ λειτουργικὴ καὶ πνευματικὴ ἀποκατάσταση τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπείγοντα καθήκοντα ποῦ θὰ πραγματοποιηθεῖ μόνον ἂν βασισθῇ σὲ μιὰ γνήσια κατανόηση τοῦ λειτουργικοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ὅλης λειτουργικῆς δομῆς τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς.

* * *

Στὴν ἀρχὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ὡς ἐγκαίνια, ὡς τὴν «νότα» ποῦ πρόκειται νὰ δώσει τὸν τόνο στὴν τελικὴ «μελωδία», ἔχουμε τὸν Μεγάλον Κανὼνα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τῆς Κρήτης, μετάνοιας.

Χωρισμένος σὲ τέσσερα μέρη, διαβάζεται στὸ Ἀπόδειπνο τὸ ἀπόγευμα κατὰ τὶς πρῶτες τέσσερις ἡμέρες τῆς Α' ἐβδομάδας τῶν Νηστειῶν.

Μπορούμε να περιγράψουμε τὸν Κανόνα αὐτὸ σὰν ἓνα θρήνο, πού μᾶς μεταφέρει στὸ βάθος καὶ στὸ πεδίο δράσης τῆς ἁμαρτίας, κλονίζοντας τὴν ψυχὴ μας μετὴν ἀπόγνωση, τὴν μετάνοια καὶ τὴν ἐλπίδα.

Μὲ μιὰ μοναδικὴ τέχνη ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας συνυφαίνει τὰ μεγάλα βιβλικὰ θέματα: Ἀδὰμ καὶ Εὐά, Παράδεισος καὶ Πτώση, Πατριάρχες, Νῶε καὶ Κατακλυσμὸς, Δαβὶδ, Χώρα τῆς Ἐπαγγελίας καὶ τελικὰ Χριστὸς καὶ Ἐκκλησία, ὁμολογία τῶν ἁμαρτιῶν καὶ μετάνοια.

Τὰ γεγονότα τῆς ἱερῆς ἱστορίας παρουσιάζονται σὰν γεγονότα τῆς ζωῆς μου. **Ο**ἱ ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ στὸ παρελθὸν ἀποβλέπουν σὲ μένα καὶ στὴν σωτηρία μου, ἢ τραγωδία τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ προδοσία παρουσιάζονται σὰν προσωπικὰ δική μου τραγωδία. **Ἡ** ζωὴ μου παρουσιάζεται σὰν ἓνα κομμάτι τῆς μεγάλης πάλης ἀνάμεσα στὸν Θεὸ καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ σκότους πού ἐπαναστατοῦν ἐναντίον του.

Ο Κανόνας ἀρχίζει μετὰ τοῦτο τὸν βαθιὰ προσωπικὸ τόνο:

Πόθεν ἄρξομαι θρηνεῖν τὰς τοῦ ἀθλίου μου βίου πράξεις;

Ποίαν ἀπαρχὴν, ἐπιθήσω Χριστέ, τῇ νῦν θρηνωδία;

Ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, οἱ ἁμαρτίες μου ἀποκαλύπτονται μετὰ ὅλη τὴν βαθιὰ σύνδεση πού ἔχουν μετὰ τὸ συνεχιζόμενον δράμα τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεό· ἡ ἱστορία τῆς πτώσης τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ προσωπικὴ μου ἱστορία:

*Τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ τῇ παραβάσει παραζηλώσας, ...
καὶ τῆς αἰδίου βασιλείας καὶ τρυφῆς διὰ τὰς ἁμαρτίας
μου, ... ἔγνω ἑμαυτὸν, γυμνωθέντα Θεοῦ, ...*

Ἔχω χάσει ὅλα τὰ Θεῖα δῶρα:

*Ἐσπίλωσα τὸν τῆς σαρκὸς μου χιτῶνα, καὶ κατερρύπωσα
τὸ κατ' εἰκόνα, Σωτήρ, καὶ καθ' ὁμοίωσιν.*

Διέρρηξα, νῦν τὴν στολὴν μου τὴν πρώτην, ...

*Ἡμαύρωσα, τῆς ψυχῆς τὸ ὠραῖον, ταῖς τῶν παθῶν ἡδο-
ναῖς, ... ἦν ἐξυφάνατό μοι ὁ Πλαστοουργὸς ἐξ ἀρχῆς, καὶ
ἐνθεν κεῖμαι γυμνός.*

* * *

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τέσσερα συνεχῆ ἀπογεύματα, οἱ ἐννέα Ὡδὲς τοῦ Κανόνα μου λένε πάλι καὶ πάλι τὴν πνευματικὴ Ἱστορία τοῦ κόσμου πού εἶναι ἐπίσης καὶ δική μου ἱστορία. **Γ**ίνονται γιὰ μένα μιὰ

πρόκληση με τὰ αποφασιστικὰ γεγονότα καὶ τὶς πράξεις ἀπὸ τὸ παρελθόν, πού τὸ νόημά τους καὶ ἡ δύναμή τους εἶναι αἰώνια, γιατί κάθε ἀνθρώπινη ψυχή – μοναδική καὶ ἀνεπανάληπτη – συγκινεῖται ἀπὸ τὸ ἴδιο δρᾶμα, ἀντιμετωπίζει τὴν ἴδια τελικὰ ἐκλογή, ἀνακαλύπτει τὴν ἴδια πραγματικότητα.

Τὰ Γραφικὰ παραδείγματα εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἀπλὲς «ἀλληγορίες», ὅπως νομίζουν πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ βρίσκουν ὅτι τοῦτος ὁ Κανόνας εἶναι πολὺ «κουραστικός», πολὺ φορτωμένος με ἄσχετα ὀνόματα καὶ ἐπεισόδια. **Γ**ιατί, ρωτοῦν, μιλάει γιὰ τὸν Κάϊν, τὸν Ἄβελ, τὸν Δαβὶδ καὶ τὸν Σολομῶντα, ἐνῶ θὰ ἦταν πολὺ πιὸ ἀπλὰ νὰ πεῖ: «ἀμάρτησα»;

Εκεῖνο πάντως πού δὲν καταλαβαίνουν τοῦτοι πού ρωτοῦν, εἶναι ὅτι ἡ λέξη ἀμαρτία – στὴν βιβλική καὶ χριστιανική παράδοση – ἔχει ἓνα βάθος, μιὰ πυκνότητα, τὴν ὁποία ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ καταλάβει καὶ ἡ ὁποία κάνει τὴν ἐξομολόγηση τῶν ἀμαρτιῶν του κάτι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ χριστιανικὴ μετάνοια.

Ο πολιτισμὸς, στὸν ὁποῖο ζοῦμε καὶ πού *φορμάρει* τὶς ποικίλες ἀντιλήψεις μας γιὰ τὸν κόσμο, στὴν πραγματικότητα δὲν περιλαμβάνει τὴν ἔννοια τῆς ἀμαρτίας.

Γιατί ἂν ἀμαρτία εἶναι, πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ἓνα ἀπίστευτα ἀνώτερο ὕψος καὶ ἡ ἄρνηση τῆς «ὕψιστης κλήσεώς» του, τί μπορεῖ ὅλα τοῦτα νὰ σημαίνουν σ' ἓναν πολιτισμὸ, ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖ καὶ ἀρνεῖται αὐτὸ τὸ «ἀνώτερο ὕψος» καὶ αὐτὴ τὴν «κλήση»; **Σ'** ἓναν πολιτισμὸ πού ὀρίζει τὸν ἄνθρωπο ὄχι ἀπὸ «ἄνω», ἀλλὰ ἀπὸ «κάτω»; **Σ'** ἓναν πολιτισμὸ πού, ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν ἀρνεῖται ἀνοιχτὰ τὸν Θεό, εἶναι οὐσιαστικὰ ὑλιστικὸς ἀπὸ τὴν κορυφή ὡς τὰ νύχια; **Σ'** ἓναν πολιτισμὸ πού σκέπτεται γιὰ τὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μόνο σὲ σχέση με τὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ ἀγνοεῖ τὴν μεταφυσικὴ κλήση;

Αμαρτία γιὰ ἓναν τέτοιο πολιτισμὸ θεωρεῖται, ἐπομένως, ἡ φυσικὴ «ἀδυναμία» πού ὀφείλεται συνήθως σὲ «ἀνωμαλία» καὶ πού, με τὴν σειρά της, ἔχει κοινωνικὲς ρίζες καί, ἔτσι, μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἀπὸ μιὰ καλύτερη κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ὀργάνωση. **Γ**ιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ἀκόμα καὶ ὅταν ἐξομολογεῖται τὶς ἀμαρτίες του, δὲ μετανοεῖ.

Ανάλογα με τὸ πῶς καταλαβαίνει τὴν θρησκεία, ἡ ἀπαριθμεῖ ἐξωτερικὰ τὶς τυπικὲς παραβάσεις τῶν νόμων ἢ *φορμάρει* τὰ «προβλήματα» του ἀνάλογα με τὸν ἐξομολόγο, περιμένοντας ἀπὸ τὴν θρησκεία

κάποια θεραπευτική αγωγή, ή όποια θα τόν κά-
νει πάλι εϋτυχισμένο και καλοβολεμένο.

Σε καμιά από αυτές τις περιπτώσεις δεν έχου-
με μετάνοια: μιὰ μετάνοια-*shock* για τόν άνθρω-
πο πού βλέποντας στον έαυτό του την «είκόνα
της άρρήτου δόξης», αναγνωρίζει ότι την έχει άμαυρώσει, την έχει
προδώσει και την έχει άρνηθει στην ζωή του: μιὰ μετάνοια-λύπη πού
νά πηγάζει από τó έσχατο βάθος της συνείδησης τού ανθρώπου: μιὰ
μετάνοια-έπιθυμία για έπιστροφή, παράδοση στην άγάπη και τó έλε-
ος τού Θεού.

Νά γιατί δεν είναι δυνατόν νά ποϋμε: «άμάρτησα». **Α**υτή ή Όμολο-
γία θα γίνει οϋσιαστική και άποτελεσματική μόνο όταν καταλάβουμε
την άμαρτία και την βιώσουμε σ' όλο τó βάθος και την έλευινότητά της.

* * *

Άκριβώς αυτό είναι τó έργο και ó σκοπός τού Μεγάλου Κανόνα,
νά ξεσκεπάσει την άμαρτία και έτσι νά μās όδηγήσει στην μετάνοια.

Η άποκάλυψη δέ αυτή, δεν γίνεται με όρισμούς και άπαριθμήσεις,
άλλα με μιὰ βαθιά ένατένιση στην μεγάλη βιβλική ιστορία, πού είναι
αυτή ή ίδια ή ιστορία της άμαρτίας, της μετάνοιας και της συγγνώμης.

Αυτή ή ένατένιση μās μεταφέρει σ' ένα διαφορετικό πνευματικό
πολιτισμό, μās προκαλεί σέ μιὰ έντελώς διαφορετική θεώρηση τού
ανθρώπου, της ζωής του, τών σκοπών και τών κινήτρων του. **Έ**πα-
νορθώνει μέσα μας τὰ βασικά πνευματικά πλαίσια, μέσα στα όποια
ή μετάνοια γίνεται και πάλι μιὰ δυνατότητα. Όταν, για παράδειγμα,
άκοϋμε:

*Τῆ τοῦ Ἄβελ, Ἰησοῦ, οὐχ ὠμοιώθην δικαιοσύνη· δῶρά
σοι δεκτά, οὐ προσῆξα ποτέ, οὐ πράξεις ἐνθέους, οὐ θυσί-
αν καθάραν, οὐ βίον ἀνεπίληπτον...*

συνειδητοποιοϋμε ότι ή διήγηση της πρώτης θυσίας, πού πολύ περι-
ληπτικά αναφέρεται στην Γραφή, άποκαλύπτει κάτι τó οϋσιαστικό
για την δική μας ζωή, για τόν ίδιο τόν άνθρωπο. **Κ**αταλαβαίνουμε ότι
άμαρτία είναι, πρώτα άπ' όλα, ή άρνηση ότι ή ζωή είναι προσφορά ή
θυσία στο Θεό, με άλλα λόγια δηλαδή, ή άρνηση ότι ή ζωή έχει θεϊκό
προσανατολισμό: ότι ή άμαρτία, έπομένως, είναι από τις ρίζες της, ή
παρέκκλιση της άγάπης μας από τόν τελικό σκοπό της.

Αυτή ή άποκάλυψη μās δίνει την δυνατότητα νά ποϋμε κάτι πού
τόσο ριζικά έξαφανίστηκε από την δική μας «σύγχρονη» έμπειρία της
ζωής, άλλα πού τώρα γίνεται τó «ύπαρξιακά» άληθινό:

*Τὸν πηλὸν ὁ Κεραμεύς, ζωοπλαστήσας ἐνέ-
θηκας μοι σάρκα καὶ ὀστέα καὶ πνοὴν καὶ ζωὴν.
Ἀλλ' ὦ Ποιητά μου, Λυτρωτά μου καὶ Κριτά,
μετανοοῦντα δέξαι με.*

* * *

Γιὰ νὰ καταλάβουμε σωστὰ τὸν Μεγάλον Κανόνα θὰ πρέπει νὰ ξέρουμε τὴν Ἁγία Γραφή καὶ νὰ ἔχουμε τὴν ἰκανότητα νὰ μεταφέρουμε τὰ νοήματά του στὴν ζωὴ μας. **Τὸ** ὅτι σήμερον τόσοι πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν βρίσκουν ἀνιαρὸ καὶ ἄσχετο, εἶναι γιὰτὴν ἡ πίστις τους δὲν τροφοδοτεῖται πᾶν ἀπὸ τὴν πηγὴς τῶν Ἁγίων Γραφῶν, οἱ ὁποῖες γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ πηγὴ τῆς πίστεως.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ξαναμάθουμε πῶς νὰ μποῦμε στὸν κόσμον ὅπως αὐτὸς ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ πῶς νὰ ζοῦμε σ' αὐτόν.

Δὲν ὑπάρχει πῶς σωστὸς δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ σ' ἓναν τέτοιο κόσμον ἀπὸ τὴν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μόνο μετάδοσις τῆς βιβλικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ κυρίως φανέρωσις τοῦ βιβλικοῦ τρόπου ζωῆς.

Τὸ ταξίδι τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς λοιπὸν ἀρχίζει μὲ τὴν ἐπιστροφήν στὴν «ἀφετηρία», στὸν κόσμον τῆς Δημιουργίας, τῆς Πτώσεως, τῆς Μετάνοιας, στὸν κόσμον ὅπου καθεὶ μιλάει γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ἀντανακλᾷ τὴν δόξα Του, στὸν κόσμον ὅπου ὅλα τὰ γεγονότα ἀναφέρονται στὸν Θεὸ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος βρίσκει τὴν πραγματικὴ διάστασις τῆς ζωῆς του, καὶ βρίσκοντάς τὴν μετανοεῖ.

*† Καθαρὰ Δευτέρα
2.3.2021 ἐκ. ἡμ.*

(*) **Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀλεξάνδρου Σμέμαν,** Μεγάλῃ Σαρακοστή - Πορεία πρὸς τὸ Πάσχα, σελ. 119-127, ἐκδόσεις «Προφύρα», ἔκδοσις ιγ', Ἀθήνα, Ἰανουάριος 2016. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.